

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**Факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв
імені Валентини Волошиної**

Кафедра вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**«Патріотичне виховання учнів підліткового віку засобами
музичного фольклору»**

Студентки 2 курсу АМСз групи
Освітньої програми Середня освіта.
Музичне мистецтво. Художня
культура.
Спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)
Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістра
Кривонос Марини Миколаївни

**Науковий керівник: Белінська Т.В.
канд. пед. наук, старший викладач**

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
-------------------	----------

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ

1.1. Культурно-історичні витоки патріотичного виховання на Україні.....	8
1.2. Поняття патріотичного виховання в науковій літературі.....	10
1.3. Музичний фольклор у педагогічній спадщині діячів української музичної культури.....	19
Висновки до першого розділу	26

РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

2.1. Значення музичного фольклору в патріотичному вихованні підлітків...28	
2.2. Діагностика сформованості патріотизму підлітків.....	49
2.3.Методика формування патріотизму підлітків засобами музичного фольклору.....	55
Висновки до другого розділу	74

ВИСНОВКИ.....	76
----------------------	-----------

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	82
--	-----------

ДОДАТКИ.....	86
---------------------	-----------

ВСТУП

Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське та євроатлантичне співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави.

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання, як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України.

Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну і комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні і реідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі

сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу.

Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому потрібно враховувати, що Україна має древню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Вони уже ввійшли до освітнього і загальновиховного простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, яке відкриває нові можливості для освітньої сфери.

Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді повинно здійснюватися на прикладах героїчної боротьби Українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності, зокрема, від княжої доби, українських козаків, Українських Січових Стрільців, армій Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, учасників антибільшовицьких селянських повстань, загонів Карпатської Січі, Української повстанської армії, українців-повстанців у сталінських концтаборах, учасників дисидентського руху. Також національнопатріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013 - 2014 років, Героїв Небесної Сотні, учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, спротиву окупації та анексії Автономної Республіки Крим Російською Федерацією.

Прийнятий наказ «Про затвердження концепції патріотичного виховання молоді» від 16. 06. 2015 року, який спрямований на становлення української державності, побудову громадянського суспільства, інтеграцію України у світове та європейське співтовариство передбачає орієнтацію на Людину, її духовну культуру й визначає основні напрями виховної роботи з молоддю, та модернізації навчально-виховного процесу. В основу

національної системи патріотичного виховання покладено національну ідею, як консолідуючий чинник розвитку суспільства й нації. Форми й методи виховання базуються на народних традиціях, кращих надбаннях національної та світової педагогіки й психології.

Важливо, щоб у центрі виховання патріотизму молоді були поставлені інтереси людини, особистості, права окремого індивіда, його суверенітет. Тільки через таку ієрархію цінностей: людина (особистість) – народ (історія, культура, освіта) – держава (суспільство) можна реалізувати прогресивну і демократичну модель виховання патріотизму.

Значну роль у цьому завданні відіграє мистецтво, зокрема, фольклор. У народних традиціях, етнографічних матеріалах, святах і обрядах, у трудовому і громадському житті знайшла своє відображення українська педагогічна культура.

Народне мистецтво – це найбільш доступна форма відкриття самого себе, свого світосприйняття. Тому саме фольклор, який несе в собі цілюще зерно патріотичного й морально-естетичного виховання є одним з основних чинників виховного процесу.

Формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості завжди було і є пріоритетним завданням загальноосвітньої школи. Саме за роки навчання у школі людина проходить найважливіші етапи розвитку і формуються особисті моральні якості, суспільна поведінка, загальнолюдські цінності, життєва позиція.

Відомий російський педагог С. Т. Шацький розглядав залучення школярів до музичного мистецтва, зокрема фольклору, як один із провідних чинників естетичного, морального та патріотичного виховання.

Уроки музики та позакласна музично-просвітницька робота з учнями виховує в них любов до Батьківщини і народу, формує моральні ідеали й розвиває естетичний смак.

Насиченість шкільних програм з музики зразками народної творчості допоможе учням проникнути в глибини народного духу і доведе, що саме

народна пісня підтримує свідомість національної єдності українського народу, любові до Батьківщини й пошану до себе.

Вплив фольклору на моральне та патріотичне виховання, формування творчої особистості посідає чільне місце у педагогічній діяльності видатних українських композиторів М. В. Лисенка, Ф. М. Колеси, М. Д. Леонтовича, К. Г. Стеценка та інших.

Використанню народнопісенної творчості у музично-естетичному вихованні дітей великого значення надавали О. Апраксіна, Б. Асаф'єв, Н. Гродзенська, Л. Куненко, Р. Осипець, Є. Печерська, О. Ростовський, В. Сухомлинський, В. Шацька та ін., які вважали, що народна пісня дуже близька розумінню учнів.

Питанням виховання молоді засобами народного мистецтва присвячені роботи В. Гаджиева, Т. Глядкової, С. Когана, І. Матюші, О. Олексюк, М. Печенюк, С. Стефанюк, Т. Стриго, В. Ткача. Проблеми національних традицій музичного мистецтва досліджуються в роботах мистецтвознавців В. Гусєва, Б. Єфименкової, І. Земцовського, А. Іваницького, Ю. Круглова, І. Мацієвського, В. Медведєвої, І. Таран, А. Чекановської, В. Шурова.

Аналіз наукової літератури свідчить, що ряд досліджень присвячені лише окремим аспектам цієї проблеми: естетичне виховання засобами народної музичної творчості (В. І. Юцевич, С. С. Горбенко), морально-естетичне виховання учнів засобами народної пісні (Ю. Б. Мандрик).

Актуальність проблеми, її практичне значення і недостатня розробленість зумовили вибір теми дипломного дослідження: ***«Патріотичне виховання підлітків засобами музичного фольклору»***.

Об'єкт дослідження – процес музично-естетичного виховання учнів підліткового віку.

Предмет дослідження – теорія і методика патріотичного виховання підлітків у процесі опанування музичним фольклором.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методів патріотичного виховання підлітків засобами музичного фольклору.

Гіпотеза дослідження ґрунтувалась на припущенні, що ефективність патріотичного виховання учнів підліткового віку підвищиться, якщо в процесі різних видів музичної діяльності будуть використані кращі зразки народної музичної творчості.

Відповідно до предмета і мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Виявити соціокультурні та культурно-історичні витоки патріотичного виховання в Україні;
2. Обґрунтувати поняття «патріотичне виховання»;
3. Охарактеризувати значення музичного фольклору в патріотичному вихованні підлітків;
4. Визначити критерії та рівні сформованості підлітків до національної народної музики;
5. Розробити та експериментально перевірити методику патріотичного виховання підлітків засобами фольклору.

Методичну основу дослідження склали положення естетики, педагогіки, психології про історичну природу й соціальну зумовленість мистецтва, його роль у формуванні духовної культури особистості, її активності в процесі розвитку.

Для розв'язання поставлених завдань використовувались наступні **методи**:

- теоретичні: аналіз та узагальнення теоретичних даних;
- емпіричні: педагогічний експеримент, спостереження, усне опитування, бесіда, анкетування.

Практичне значення дослідження складає конкретний матеріал з проблеми патріотичного виховання для студентів-практикантів музично-педагогічного факультету.

Результати і висновки дослідження можуть також використовуватися студентами при написанні рефератів і курсових робіт.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-екпериментальна робота проводилася на базі Бершадської ЗОШ I-III ступенів №2.

Структура дипломної роботи зумовлюється логікою дослідження й складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст викладено на 81 сторінці друкованого тексту.